

ФІЛОСОФІЯ НАГОРОДНОГО ПРАВА ЯК СФЕРА ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА НАГОРОДНОЇ ЮСТИЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВІДЗНАЧЕННЯ СУДДІВ ДЕРЖАВНИМИ НАГОРОДАМИ УКРАЇНИ)

Вступні зауваги. Стаття висвітлює результати прикладного філософсько-правового дослідження – осмислення цінностей, які за допомогою права заохочує держава, відзначаючи суддів державними нагородами України, а також осмислення обґрунтування відзначення державою заслуг суддів за професійну та непрофесійну діяльність. Завдання статті – з'ясувати аксіологію державного нагородження суддів як особливої категорії громадян і «посадових осіб судової влади» (ст. 1 Закону України «Про статус суддів»).

Об'єкт авторського дослідження – заслуги як відображення цінностей, відзначених нагородами, предмет – відзначення суддів державними нагородами України. У ширшому розумінні об'єктом дослідження є нагородне право (що стосується не лише державних нагород), як частина нагородної політики (політики у сфері державних нагород), що є частиною правової політики.

Емпірична база дослідження – статистична вибірка відзначення суддів (інші працівники суду до уваги не бралися) державними нагородами України за їхню професійну діяльність, здійснена авторами на основі нагородних нормативно-правових актів (Указів Президента України), що містяться в базі «Законодавство України» офіційного сайту Верховної Ради України (е-адреса: <http://zakon1.rada.gov.ua>). Період вибірки – з 23 серпня 1995 року до 29 жовтня 2009 року (початок вибірки – 1995 рік, коли суддів уперше відзначено державними нагородами України).

Провідним методом дослідження є аксіологічний підхід – ціннісний аналіз значимості заслуги, що відзначається нагородою. Зазначене дослідження – частина ширших за об'єктами досліджень авторів: філософії правосуддя та загально-теоретичних засад державного нагородження в Україні.

Розподіл частин дослідження (статті) між співавторами: Д. Г. Коритько здійснив вибірку й узагальнення актів про нагородження, а також теоретико-правовий аналіз правового регулювання відзначення державними нагородами України. В. С. Бігун розробив теоретичну базу дослідження (теорію заслуг), проаналізував аксіологічні аспекти відзначення заслуг суддів, фор-

мальні підстави для нагородження. Висновки статті – результат співпраці обох авторів.

Постановка проблеми. Нагородне право є частиною нагородної політики як складової правової політики. Правова ж політика визначається, наприклад, як, «державна політика в правовій сфері суспільного життя» [34, с. 38], «діяльність держави зі створення ефективного механізму правового регулювання ...» тощо [19, с. 153].

Правове регулювання, як метод, охоплює систему взаємодіючих способів впливу на суспільні відносини – зобов'язань, заборон, дозволів, заохочень і рекомендацій [21]. Вищою (винятковою) позитивною мірою (формою) заохочення, «найсолідший юридичний пряник», оскільки вони пов'язані з великими благами, шанобою, славою», є державні нагороди [19, с. 153]. Державними нагородами відзначають заслуги особи та водночас цінності, які вона утверджує. Таке відзначення певних осіб є утвердженням певних цінностей держави і сферою правової політики, а запровадження державних нагород – справою законодавця встановлювати їх законами.

Відзначення державними нагородами – вид правового заохочення. Правове заохочення – це позитивний чинник, що впливає на свідомість індивіда, викликає зацікавленість в отриманні благ, апелюючи до свободи суб'єкта й очікування результату, який залежить, перш за все, від його суб'єктивного рішення [10, с. 7]. Визначають такі ознаки правового заохочення: (1) заслуга – це фактична підстава для виникнення правового заохочення, своєрідна шкала, за якою оцінюється результат правомірної поведінки суб'єкта (її нульова відмітка – звичайне досягнення суспільно корисних результатів, верхня – «понад виконання» і подвиг); (2) добровільність – закріплений захід юридичного заохочення породжує у суб'єкта добровільне бажання поступати відповідно; (3) позитивні юридичні наслідки: юридичне схвалення, властиве правовим заохоченням, означає виникнення позитивних юридичних наслідків у зв'язку з виконанням вимог, указаних у правовій нормі; (4) позитивний стимулюючий характер; (5) взаємна корисність для суспільства та суб'єкта [8, с. 7].

Виокремлюють такі три риси, що визначають сутність правового заохочення: (1) додаткові матеріальні та моральні блага за взірцеві вчинки (тоді як гарантії та компенсації даються усім, що мають право на їх отримання, незалежно від їх ставлення до виконання своїх обов'язків); (2) взаємність блага: і для суспільства, і для заохочуваного; (3) здатність заохочення до стимулювання на здійснення схвалюваного суспільством вчинку необмеженого кола осіб, а самого заохочуваного – на подальше відтворення схвалюваної поведінки. Крім схвалення, заохочення звертає увагу інших індивідів на приклади, гідні наслідування, створюючи соціально-психологічний механізм відтворення схвалюваних державою суспільно корисних дій і результатів [8, с.7-8].

Загалом правове заохочення – «це особливий засіб позитивного соціально-правового впливу на поведінку людей з метою породження і підтримки суспільно-значущої активності, в результаті застосування якої винагороджується заслужена поведінка суб'єкта і реалізується взаємний інтерес особи, суспільства і держави» [8, с.1].

Відзначення державною нагородою є сакціонуванням позитивного характеру, оскільки санкція визначається як «засіб заохочення правомірної поведінки, що виконує стимулювальну функцію» [23, с. 7, 14; 10, с. 2; 20]. Нагородження є складним, зокрема, аксіологічним актом: це – позитивна оцінка заслуги (при цьому порівняльна), схвалення, винагорода і водночас заохочення, що діє як стимул, до подібних заслуг.

Нагородження, як зазначалося, є відзначенням «за щось» (заслужене в минулому) і стимулом «до» чи «зادля чогось» (ще не заслуженого в майбутньому). Як відображає вислів «Король Людовик нагороджує не «за», а «для» [9, с. 68-69], нагородження може означати не лише відзнаку, але й форму вдячності (навіть, у крайньому прояві, підкупу). Тому на практиці нагородне право може використовуватися і як засіб попередження [7], так і поширення корупції, зокрема шляхом впливу на незалежність і неупередженість суддів. Аналізуючи склад заслуги (об'єкт і суб'єкт тощо), можна з'ясувати ті з них, які стимулюють, заохочують їхню пріоритетність. Утім, дослідження винятково лише заслуги не гарантує цілісного розуміння відзначення. Це зумовлює потребу більш цілісного підходу до дослідження відзначення нагородами, яке б уможливило осмислення його сутнісних рис.

Один із таких дослідницьких підходів – парадигма антиномії. Нагорода за заслугу є антиномією покарання за злочин. Практика застосування антиномії покарання і відзнак у військовій

справі стала традиційною. Антиномія злочину і покарання, заслуги і відзнаки – як державної політики – розглядалася й обґрунтовувалася й раніше, зокрема, як відзначається, І. Бентамом (1748-1832) [1] і П. О. Сорокінім (1889-1968) [3].

У XIX столітті І. Бентам у праці «Обґрунтування винагорода» (The Rationale of Reward) [37], виданої вперше 1811 року французькою мовою як «Покарання та винагорода» у збірнику праць і 1833 року (як окреме видання), обґрунтував доцільність паралельного розгляду покарання та винагорода, цим створивши передумови для теоретико-практичного обґрунтування нагородної юстиції, мета якої, на противагу системі кримінальної юстиції (судочинства), – позитивне санкціонування заслуги через відзначення нагородами.

У середині XIX століття це питання критично розглянули К. Маркс і Ф. Енгельс. У праці «Святе сімейство, або критика критичної критики. Проти Бруно Бауера і компанії» (розділ «Нагородження та покарання. Подвійна юстиція (з таблицею)») вони розкритикували теорію так званого «подвійного правосуддя», викладену в літературному творі Ежена Сю. Герой цього твору пропонує управляти суспільством «нагороджуючи добрих» і «караючи злих». Як відзначають критики, «новим *викриттям* може здатися те, що Ежен Сю передає розподіл нагород до рук юстиції – особливе доповнення кримінальної юстиції – і, не вдовольняючись *однією* юрисдикцією, винаходить *подвійну*». Втім, на їхню думку, це «не більше, ніж повторення старого вчення, розлого викладеного в праці Бентама «Покарання та винагорода». На їхню думку, Сю доповнив кожен пункт існуючої кримінальної юстиції, залишаючи її цілком без змін, точно копіюючи з неї відповідний пункт нагородної юстиції». Дослідники подають критично узагальнену таблицю, яку наведено далі.

Таблиця 1.

КРИТИЧНО ДОВЕРШЕНА ЮСТИЦІЯ

Назва юстиції / Критерій	Існуюча юстиція	Критично доповнена юстиція
Назва	Кримінальна юстиція	Добродійна юстиція
Прикмети	Тримає в руці <i>меч</i> , аби злих вкоротити на голову	Тримає в руці <i>вінець</i> , аби робити добрих на голову вище
Мета	Покарання злих, тюремний вирок, позбавлення честі, позбавлення життя. Народ дізнається про страшне покарання, на яке	Нагородження добрих, безкоштовне харчування, почесні, довічне утримання. Народ дізнається про блискучий триумф, підготов-

	чекають злі	лений для добрих
Засоби виявлення	Виявлення злих: поліцейське шпигунство, сищики, щоби висліджувати злих	Виявлення добрих: шпигунське спостереження за чеснотами, сищики, щоби висліджувати добродійних
Визначення особа злого чи доброю	<i>Les assises du crime</i> , суд присяжних для розгляду злочинів. Міністерство сигналізує і доносить про злочини підсудного, піддаючи його публічній помсті	<i>Assises de la vertu</i> , суд присяжних для розгляду чеснот, Міністерство сигналізує і доносить про благородні вчинки підсудного, піддаючи їх публічній вдячності
Стан злочинця після вироку	Він знаходиться під наглядом вищої поліції. Його годують у в'язниці. Держава покриває його витрати	Він знаходиться під наглядом вищого морального милосердя. Його годують у власному будинку. Держава покриває його витрати
Виконання вироку	Злочинець на <i>ешафоті</i>	Напроти ешафоту для злочинців підноситься <i>недестал</i> , на який сходить великий муж добра – <i>стовп чесноти</i>

Попри критичний погляд на ідею нагородної юстиції, її виокремлення як проблеми зумовлене суспільним значенням заохочення певних цінностей, відображених заслугами, в чому зацікавлена держава чи суспільство й що варто здійснювати системно. Ідеї нагородної юстиції не набули поширення, що можна пояснити тим, що вирішення більш серйозних проблем, таких як злочинність, суспільство поклало на державу, тоді як відзначення добродійності – залишало собі.

На початку ХХ століття до цієї теми звертається (повертається) П. О. Сорокін – у праці «Злочин і кара, подвиг і нагорода: соціологічний етюд про основні форми суспільної поведінки і моралі». Дослідник відзначав: якщо злочин вимагає покарання, то дозволена поведінка — заохочення (заслуженої оцінки), то подвиг заслуговує на нагороду [28, с. 127]. Проте, натомість, зазначає дослідник, на практиці складалася ситуація, коли «тоді як наука про злочини і покарання (кримінальне право) зросла до величезних розмірів і отримала характер гіпертрофованих, наука про подвиги і нагороди чи, якщо бажаєте, нагородне право навіть не значиться у числі наукових дисциплін» [27, с. 161].

Упродовж останніх десяти років осмислення державного нагородження знову актуалізується

та, зокрема, розвивається теорія та практика нагородного права [35]. Зростаючий науковий інтерес до нагородного права пов'язаний як із формуванням системи державного нагородження, так і зі зростанням значення та кількості відзначення державними нагородами, що потребує філософського та теоретичного осмислення, вироблення нових підходів і переосмислення нагородної практики [18].

Виклад матеріалу дослідження: теорія заслуг. Представимо основні теоретичні засади дослідження, узагальнені як *теорія заслуг*. За аналогією зі складом злочину в теорії кримінального права, відзначення державними нагородами (чи нагородження загалом) пропонується аналізувати в контексті чотирьох аспектів: об'єкт і суб'єкт, об'єктивна та суб'єктивна сторона заслуги.

Об'єкт заслуги – це цінності (благо), які позитивно заохочуються. Визначення об'єкта (зокрема соціальної сутності) заслуги, її наслідків виявляє і пріоритезує цінності, за утвердження яких відзначають нагородами.

Об'єктивна сторона заслуги – це її зовнішній прояв, що характеризується значимістю діяння (звичай, дії), наслідками, причинним зв'язком між діянням і наслідками, обставинами, способом досягнення заслуги. Окремо відзначимо й настання позитивних наслідків для суб'єкта заслуги (морального чи матеріального характеру), що не вважаються об'єктивною стороною заслуги.

Суб'єкт заслуги – особа, відзначена чи представлена до відзначення нагородою. Особа може бути індивідом чи колективом, громадянином, особою без громадянства чи іноземним громадянином. Особи можуть розрізнятися й за іншими критеріями: професія, стать тощо. Підкреслимо: суб'єктом заслуги при відзначенні державною нагородою України є фізична особа, яка здійснила певне заслужене діяння, – цим підкреслюється індивідуалізованість заслуги.

Суб'єктивна сторона заслуги – це відношення суб'єкта до об'єктивної сторони заслуги. Зазвичай воно характеризується наміром особи вчинити певні діяння, що визнаються заслугою. Варто виокремити відношення суб'єкта заслуги до факту нагородження: воно може бути позитивним (схвальним), негативним (заперечувальним) чи нейтральним. Чинником є і мотив заслуги.

Істотним аспектом заслуги є те, «перед ким/чим» вони оцінюються. У випадку відзначення державними нагородами йдеться про заслуги «перед державою». Це порушує питання про те, що саме мається на увазі під «державою», а про актуальність цього питання свідчать такі

«конкурентні» категорії, як «батьківщина», «суспільство», «професія».

Виокремимо й такі аспекти, як орган, процес і факт нагородження, тобто самі нагороди. Орган нагородження – це особа (установа), уповноважена відзначати нагородами (в Україні державними нагородами відзначає Глава держави – Президент України). Процес нагородження – це триваючі діяння органу нагородження та інших суб'єктів нагородного процесу. Факт нагородження – це специфічний юридичний факт, що посвідчує нагородження й має певні юридичні наслідки. Нагороди – це офіційні форми відзначення, що різняться за видами залежно від об'єкта і суб'єкта заслуги тощо.

Окреме предметне поле дослідження, що має істотне практичне значення (і підтекст), – це привід (нагода) і мотив нагородження. Останні можуть бути зумовлені офіційними святами, певними іншими подіями та датами, які, як нагоди, визначаються органом нагородження.

Аналіз відзначення суддів державними нагородами України. Державні нагороди України законодавчо визначені як «вища форма» чи «вид відзначення громадян за видатні заслуги перед державою у різних сферах суспільної діяльності» [5, с. 92], зокрема «у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною» (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державні нагороди України»).

Формально об'єктом заслуг суддів є окремі цінності право- і державотворення, судової діяльності як професійної юридичної діяльності. Істотна та обставина, що маються на увазі заслуги саме перед державою. З-поміж формально визначених заслуг (які можна вважати цінностями), зазначених у нагородних актах, указуються, почасти чи загалом, такі, як «розбудова правової держави»; «захист конституційних прав і свобод громадян»; «багаторічна сумлінна праця»; «високий професіоналізм»; «законність і правопорядок» тощо.

Об'єктивною стороною заслуги, зовнішнім проявом заслуги, є значимість дій суддів, що зазвичай офіційно характеризується, як «вагомий особистий внесок» (наприклад, у «розбудову правової держави, захист конституційних прав і свобод громадян, зміцнення законності і правопорядку» або «в утвердження конституційної юрисдикції в Україні, багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм» тощо).

Суб'єктом заслуги в даному випадку є професійні судді. Абсолютна більшість суддів, відзна-

чених державними нагородами, – це громадяни України (за винятком двох суддів: одного громадянина РФ і одного – США). Загалом з-поміж 640 відзначень державними нагородами 479 є відзначеннями чоловіків, 161 – жінок. Загальна кількість нагороджених суддів – 490 осіб, двома і більше державними нагородами відзначено 76 суддів. Загалом у різні періоди в Україні державними нагородами відзначено від 5 до 10% суддів [55].

Відзначимо обмеження щодо повторного відзначення нагородою. Так, «особу, яку відзначено державною нагородою, може бути представлено до наступного нагородження не раніше ніж через три роки після попереднього нагородження, за винятком представлення до нагородження за виявлену особисту мужність і героїзм» (п. 10 Положення про Порядок представлення до нагородження та вручення державних нагород України (2003) [65]).

Нагородження суддів, які обіймають адміністративні посади в судах, є істотною рисою відзначення суддів державними нагородами України. У 317 із 640 нагороджень зазначається лише статус особи як судді. Більше половини відзначень (323 із 640) припадає на керівників судів: 218 – це голови чи виконуючі обов'язки голови суду, 105 – перші заступники (27) та заступники голови суду (78). Зазначена риса порушує питання про відзначення суддів за адміністративну судову діяльність.

Статус і посада в нагородному праві, як передумова та підстава відзначення, дискусійна тема. З одного боку, саме від посади залежить відзначення ступенем певної нагороди (чим вища посада, наприклад, посадовця іншої держави, тим вищий ступінь ордена йому призначається). Водночас існує думка, зокрема в теорії заохочення (для прикладу, в педагогіці), що треба відзначати не те, що дано людині, а заслуги, прикладені для її досягнення [2, с. 17].

Суб'єктивна сторона заслуги, як відношення судді до заслуги, – складно досліджуваний елемент, оскільки її цілісно не відображає остаточний нагородний акт. Це зумовлює потребу додаткового дослідження, зважаючи на емпіричні дані (інтерв'ю, опитування суддів тощо) [17]. Водночас зазначимо: нами не зафіксовано факту відмови судді від державної нагороди України.

Окремо виокремимо такі аспекти, як орган нагородження та види нагород.

Органом відзначення державними нагородами в Україні є Глава держави – Президент України. Так, із часу поновлення незалежності Україні з 1991 року суддів відзначали два Президенти України: Леонід Кучма (1994-2004) і Віктор Ющенко (2005-). У 1995-2000 роках зафіксовано

100 відзначень суддів. Із 2002 року кількість відзначень загалом і щодо суддів постійно зростає (за винятком 2004 року): 2001-2005 – 192 відзначення; 2006-2009 (до 29.10) – 540 (статистику відзначень представлено у Таблицях 2 та 3). Формально зростання відзначень після 2000 року пов'язано з прийняттям спеціального Закону України «Про державні нагороди України» (2000), а також зростанням політичної ролі суддів і судової влади в Україні.

Таблиця 2. ВІДЗНАЧЕННЯ СУДДІВ ДЕРЖАВНИМИ НАГОРОДАМИ УКРАЇНИ ЗА РОКАМИ (1995-2009)

1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	2	4	17	26	25	26
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	28	51	55	32	26	100
	2007	2008	2009	2010		
	93	75	80*			

* Станом на 29.10.2009

В Україні відсутнє спеціальне нагородне законодавство, що стосується відзначення суддів державними нагородами. Останнє проводиться відповідно до положень загального нагородного законодавства України. Тому з'ясуємо, якими державними нагородами можуть бути відзначені судді в Україні.

Загалом суддя може бути відзначений будь-якою державною нагородою України, зважаючи на «видатні заслуги» судді як громадянина в певній сфері.

Звідси висновок, що судді можуть відзначатися як громадяни загалом, так і за професійну суддівську діяльність (сферою професійної діяльності). Крім того, зважаючи на різні види судочинства, судді можуть відзначати різними нагородами. Такі з них, як орден Богдана Хмельницького, орден Данила Галицького, орден «За мужність», медаль «За бездоганну службу», «Іменна вогнепальна зброя», призначені, в основному, для відзначення військовослужбовців. До таких відносяться судді військових судів і судді, які брали участь у бойових діях.

За об'єктом заслуги та видом державних нагород за професійну діяльність суддю України може бути відзначено такими державними нагородами (курсивом виділено можливі об'єкти заслуги).

1. Звання Герой України – вищий ступінь відзнаки в Україні – за здійснення визначного героїського вчинку або визначного трудового досягнення (стаття 6 Закону України «Про державні нагороди України»);

2. з-поміж орденів (ст. 7 Закону України «Про державні нагороди України»): орден Сво-

боди – за видатні та особливі заслуги в утвердженні суверенітету та незалежності України, консолідації українського суспільства, розвитку демократії, соціально-економічних та політичних реформ, відстоювання конституційних прав і свобод людини і громадянина;

3. орден князя Ярослава Мудрого I, II, III, IV, V ступеня – за видатні заслуги перед Україною в галузі державного будівництва, зміцнення міжнародного авторитету України, розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я, за визначні благодійницьку, гуманістичну та громадську діяльність;

4. орден «За заслуги» I, II, III ступеня – за видатні заслуги в економічній, науковій, соціально-культурній, військовій, державній, громадській та інших сферах суспільної діяльності;

5. орден Богдана Хмельницького I, II, III ступеня – за особливі заслуги у захисті державного суверенітету, територіальної цілісності, у зміцненні обороноздатності та безпеки України;

6. орден «За мужність» I, II, III ступеня (для відзначення військовослужбовців, працівників правоохоронних органів та інших осіб) – за особисті мужність і героїзм, виявлені при рятуванні людей, матеріальних цінностей під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у боротьбі зі злочинністю, а також в інших випадках при виконанні військового, службового, громадянського обов'язку в умовах, пов'язаних з ризиком для життя;

7. орден княгині Ольги I, II, III ступеня (для відзначення жінок) – за визначні заслуги в державній, виробничій, громадській, науковій, освітянській, культурній, благодійницькій та інших сферах суспільної діяльності, вихованні дітей у сім'ї;

8. орден Данила Галицького (для нагородження військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань...) – за значний особистий внесок у розбудову України, сумлінне та бездоганне служіння Українському народу;

9. з-поміж медалей: «За бездоганну службу» I, II, III ступеня (для нагородження осіб офіцерського складу ...) – як особу, яка досягла високих показників у бойовій і професійній підготовці, є взірцем вірності присязі та виконання військового (службового) обов'язку, успішно керує підлеглими, зразково виконує інші військові обов'язки;

10. відзнака «Іменна вогнепальна зброя» (ст. 9 Закону України «Про державні нагороди України») (для нагородження офіцерського складу Збройних Сил України... та державних службовців, які мають офіцерське звання) – за визначні заслуги у забезпеченні обороноздатності України, недоторканності її державного кордону, підтримці високої бойової готовності військ, зміц-

ненні національної безпеки, боротьбі зі злочинністю, захисті конституційних прав і свобод громадян, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового та службового обов'язку, виявлені при цьому честь і доблесть;

11.3-поміж почесних звань України (ст. 10 Закону України «Про державні нагороди України»): Почесне звання «Заслужений юрист України», яке «присвоюються особам, які працюють у відповідній галузі економічної та соціально-культурної сфери, як правило, не менше десяти років, мають високі трудові досягнення і професійну майстерність, якщо інше не встановлено положенням про почесне звання України»;

12.президентські відзнаки (ст. 12 Закону України «Про державні нагороди України»), яку Президент України відповідно до Конституції України встановлює та якими нагороджує.

На практиці судді України відзначалися різними видами державних нагород (узагальнення представлено в Таблиці 2). Найчастіше – Почесним званням заслужений юрист України (456 разів або 71,3%) та орденом «За заслуги» (118 або 18,4%), рідше орденом Княгині Ольги (III – 23 або 3,6%), орденом князя Ярослава Мудрого (21 або 3,3%), найрідше з-поміж орденів – орденом Богдана Хмельницького. Жоден суддя не удостоєний вищого ступеня відзнаки в Україні – звання Герой України, орденом Свободи (запроваджено 10 квітня 2008 року).

Таблиця 3. ВІДЗНАЧЕННЯ СУДДІВ ДЕРЖАВНИМИ НАГОРОДАМИ УКРАЇНИ ЗА ВИДАМИ НАГОРОД (1995-2009, станом на 29.10.2009)

КРИТЕРІЙ	СТАТИСТИЧНІ ДАНІ
Нагороджень (загалом)	640 (100%)
із них: чоловіків	479 (74,8 %)
жінок	161 (25,2 %)
Нагороджених осіб (загалом)	490
двома і більше нагородами	76 (11,8 %)
із них: суддів інших держав	2 (0,3 %)
Нагороджених за посадами	
зазначено адміністративну посаду	323
із них: голів чи виконуючих обов'язки (в. о.)	218 (в. о. голів – 3) (33,4%)
перших заступників, заступників голів	105 (заступників (78), перших заступників (27) голів) (15,5%)
суддів (не зазначено адміністративної посади)	317 (49,5%)
Державні нагороди за видом:	
заслужений юрист України	456 (71,3%)
заслужений діяч науки і техніки України	1 (0,15%)
орден «За заслуги» III	95 (14,8%)

орден «За заслуги» II	18 (2,8%)
орден «За заслуги» I	5 (0,8%)
орден Княгині Ольги III	23 (3,6%)
орден князя Ярослава Мудрого V	18 (2,8%)
орден князя Ярослава Мудрого IV	3 (0,5%)
орден Богдана Хмельницького III	2 (0,3%)
орден Богдана Хмельницького II	1 (0,15%)
орден «За мужність» III	1 (0,15%)
медаль «За бездоганну службу»	12 (1,9%)
Відзнака «Іменна вогнепальна зброя»	2 (0,3%)
медаль «За бездоганну службу»	12 (1,9%)
Почесна відзнака Президента України	3 (0,5%)

Почесне звання заслужений юрист України – спеціальна державна нагорода, якою відзначаються юристи, тому ними можуть відзначатися судді як юристи. Почесне звання судді за загальним правилом може бути присвоєне в разі, якщо суддя працює у «правовій сфері» «не менше десяти років, має високі трудові досягнення і професійну майстерність, якщо інше не встановлено положенням про почесне звання України» (ч. 2 ст. 10 Закону України «Про державні нагороди України»). Положенням про почесне звання встановлено, що це звання присвоюється «юристам, які працюють у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, прокуратури, юстиції, державної безпеки, внутрішніх справ, адвокатурі, на підприємствах, в установах, організаціях, за значний внесок у розбудову правової держави» [66].

Зазвичай, присвоєння почесного звання – перший крок відзначення державними нагородами юриста. Наприклад, орденом князя Ярослава Мудрого відзначаються громадян України, удостоєні однією з державних нагород чи відзнак Президента України.

Орден «За заслуги» – універсальна державна нагорода, якою відзначають за заслуги в усіх сферах діяльності. Цей орден є найбільш поширеною нагородою, якою відзначають і суддів. Орден Княгині Ольги встановлено для нагородження жінок за визначні особисті заслуги. Орден князя Ярослава Мудрого, хоча і універсальний, має п'ять ступенів, але кількість відзначень цим орденом незначна ще й тому, що він має більшу вагу в суспільстві, займаючи в ієрархії нагород місце перед орденом Свободи.

Процедуру нагородження суддів регламентує не спеціальний, а суто загальний нормативно-правовий акт [62]. Право на внесення подань щодо відзначення державними нагородами, з-

поміж інших, мають і три вищі судові органи: Конституційний Суд України, Верховний Суд України та Вищий господарський суд України. Тобто органи судової влади мають право вносити подання про відзначення суддів. Це уможливорює вплив на нагородний процес, представлення до державного нагородження в конкретних випадках. Рішення щодо подання знаходиться під впливом позиції керівництва установ, відтак не виключається суб'єктивність.

Переважно суддів відзначено державними нагородами з певної нагоди. Можна виокремити п'ять нагод, сформульованих в Указах про нагородження:

(1) професійні свята («з нагоди Дня працівників суду» (12 грудня), «з нагоди професійного свята – Дня юриста» (8 жовтня));

(2) державні свята та дати (з нагоди «дня» чи «річниці Конституції України», «з нагоди дня чи річниці незалежності України», «з нагоди Дня Соборності України», «з нагоди Міжнародного жіночого дня 8 Березня»);

(3) річниці заснування судів («з нагоди річниці заснування суду»);

(4) дні народження суддів («з нагоди дня народження»);

(5) інші дати (як-от, «з нагоди 65-річчя утворення Луганської області»).

Нагода є істотним чинником нагородження, оскільки слугує формальним приводом для відзначення. Чим більше нагод, тим більше можливостей нагородження (бути нагородженим, представити до нагородження).

Моральні та матеріальні блага, які отримують судді, відзначені державними нагородами, є ще одним істотним чинником, що може характеризувати суб'єктивну сторону нагородження. Як відзначалося, «взаємна корисність», «додаткові матеріальні та моральні блага за взірцеві вчинки» є істотними рисами правового заохочення.

Установлено, що суддям в Україні установлюється «надбавка за почесне звання заслужений юрист України у розмірі 15 відсотків посадового окладу» [56]. Також особи, які удостоєні цього почесного звання, кваліфікуються на отримання надбавки до пенсії «від 20 до 25 відсотків», як «особи, які мають спеціальні заслуги перед Україною» [52]. Отже, судді, які отримали Почесне звання заслужений юрист України (це 71,3%) водночас отримали надбавку до посадового окладу та кваліфікуються на отримання надбавки до пенсії.

Право надбавки до посадового окладу чи пенсії за інші державні нагороди суддям не передбачено (не виключаються такі надбавки в іншому статусі).

Позбавлення державних нагород передбачене законодавством (цим дослідження щодо суддів не зафіксовано). Так, позбавлення державних нагород може бути проведено Президентом України лише у разі засудження нагородженого за тяжкий злочин за поданням суду у випадках, передбачених законом (ст. 16 Закону України «Про державні нагороди України»).

Приводом для дискусій щодо позбавлення суддів державних нагород є резонансні події чи вчинки суддів, що порушують питання про невідповідність образу нагородженого судді зразковому образу відзначеного державними нагородами [13], правомірності відзначення державними нагородами [14]. Істотне дискусійне питання у цьому зв'язку – колізія в здійсненні теорії заслуг: співвідношення значимості заслуги судді (за яку раніше заслужено відзначено державною нагородою) та його нинішнього образу в разі (само) дискредитації. Наразі *конкретне* бере гору над *загальним*: на практиці суддя не позбавляється державних нагород, за винятком випадків, коли він визнається злочинцем, що скоїв тяжкий злочин, і орган нагородження прийме рішення про позбавлення державної нагороди.

Відзначення суддів державними нагородами: критичний огляд. Доцільність відзначення суддів державними нагородами – дискусійне питання, контекст якого окреслюють три суперечливі думки, умовно охарактеризовані, як позитивна (схвальна), негативна та нейтральна (поміrkована) позиція.

Схвальна позиція (яку ще можна назвати «універсальний підхід»): суддів належить відзначати державними нагородами, подібно до інших громадян. Принципово не те, кого відзначають, а «видатна заслуга» перед державою. Йдеться про відзначення суддів, як взірцевих громадян [24]. Маючи таку заслугу, суддя повинен бути відзначений нагородою, інакше це ставить його у нерівні умови з іншими. Винагорода, зокрема матеріальна, не компенсує визнання, яке приносять державні нагороди.

Ще один довід цієї позиції впливає з трудового права – суддів належить відзначати як й інших працівників («За особливі трудові заслуги працівники представля[тися] у вищі органи до заохочення, до нагородження орденами, медалями, почесними грамотами, нагрудними значками і до присвоєння почесних звань і звання кращого працівника за даною професією» (ст. 146 Заохочення за особливі трудові заслуги Кодексу законів про працю)).

Поміrkована позиція – суддів можна відзначати державними нагородами, однак за умови, коли і

якщо це не впливає негативно на здійснення ними своїх професійних обов'язків, зокрема незалежність і неупередженість. Вважається, що судді в своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежними, підкоряються тільки законові і нікому не підзвітні (ст. 3 Закону України «Про статус суддів» (1992)), тоді як їхнє відзначення державними нагородами може поставити їх у залежність, наприклад, від органу нагородження.

Закономірною, відтак, є рекомендація уникати відзначення суддів державними нагородами. Так, у «Концепції про вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» зазначається, що «Особливий статус судді в суспільстві зобов'язує уникати нагородження суддів, які обіймають посади, державними нагородами за їхню посадову діяльність» (2006, розділ V. Статус професійних суддів) [64].

Негативна позиція – суддів не слід відзначати державними нагородами за професійну діяльність, оскільки це в будь-якому разі негативно впливає на їхню незалежність. Ця позиція розвиває «помірковану» позицію, доводячи її до крайності: будь-яке відзначення зобов'язує, робить залежним. В цьому зв'язку можна навести й аргумент, за яким в Україні майже 2/3 суддів відзначені почесним званням як державною нагородою, що має наслідком отримання матеріального блага – 15% надбавки до посадового окладу, а відтак і пенсії, й може розцінюватися як матеріальне заохочення від органу нагородження. Підкреслимо: сила цього аргументу зумовлена контекстом можливого ангажування суддів у політичну боротьбу на свою користь тощо.

У цьому зв'язку виникає питання про те, чи впливає, і якщо так, то як, на незалежність суддів відзначення державними нагородами. Відповідь на це питання переважно лежить поза філософською площиною, передбачаючи емпіричне дослідження впливу за конкретних умов. Водночас у цьому зв'язку наведемо певні міркування, які можуть бути теоретично обґрунтовані.

Припустимо, що нагорода спонукає (тим більше, що таким є одне з її завдань). Нагорода є як моральним чи матеріальним заохоченням, так і подякою держави за окремі заслуги, тому спонукає до вчинення корисних суб'єкту нагородження дій, також надалі обіцяною може бути нагорода вища за ієрархією ніж попередня. Якщо ця позиція правильна, то відзначення суддів державними нагородами можна розглядати як побічний вплив на діяльність судової влади, що робить суддів залежними. Відтак, якщо йдеться про те, що, відчуваючи «зобов'язуючу» силу наго-

роди, то представлений до нагороди вправі зробити індивідуальний вибір: приймати чи не приймати нагороду. В цьому ключі мислив і Жан-Поль Сартр, відмовляючись від Нобелівської премії з літератури, «кожна премія робить залежним».

Якщо погоджуватися з думкою про те, що нагорода спонукає до певних дій, що робить залежним суддю, то, аби визнати недоцільність відзначення нагородами, *також* слід упевнитися в тому, що нагорода мотивує суддю до певних дій, які виходять за межі його повноважень, зокрема у здійсненні правосуддя.

Відзначимо, що потрібно, по суті, розмежувати феномени подарунку та нагороди. «Подарунки завжди мають подвійний смисл. У них виражено вдячність і водночас ненависть того, хто змушений їх приносити... Подарунок, як матеріальну цінність можна вручити, з погляду етики, кому завгодно. Але *почесті повинні бути надані лише тому, хто їх заслужив*» [32, с. 353].

Чи можливий і більш «тонкий», наприклад ідеологічний вплив на суддю, його позицію, незалежність?

У західній науковій літературі відзначається, що державні нагороди та відзнаки в радянські часи були обов'язковою частиною механізму державного ідеологічного контролю над номенклатурою та бюрократією, до якої належали й судді [44]. У сучасній літературі можна знайти позицію про те, що традиція відзначення суддів державними нагородами за їхню професійну діяльність може призводити до того, що вони служитимуть конкретній політичній силі, яка в цей момент знаходиться при владі [22]. За умов політичного протистояння, боротьби такий вплив може стати і вирішальним при здійсненні суддею правосуддя у конкретних справах, які пов'язані з цінностями держави, представлені органом, що нагороджує чи представляє до нагороди. Так, «якщо цінності держави стають мотивами діяльності, – людина буде шукати і обов'язково знайде засоби (в тому числі управлінські) для їх утілення. Якщо ж цінності, що декларуються у суспільстві, суперечать цінностям-мотивам, вони будуть лише інструментом для досягнення іншої, можливо, діаметрально протилежної мети» [16].

Аргумент «протилежної мети» можна заперечити тим доводом, що нагорода – це відзначення не очікуваної, а здійсненої заслуги. Проблематичним може бути розмежування цих критеріїв (якщо вони взагалі матимуть значення). Ще один довід на заперечення аргументу узалежнення: реальна причина останнього – це не відзначення державними нагородами, а відсутність реальної незалежності суддів [22] від інших гілок влади,

які впливають на суд, опосередковано використовуючи різноманітні механізми. Тобто, проблема полягає не в відзначенні як такому, а ймовірності зробити суддю залежним.

Питання незалежності судової влади та суддів – окрема тема дослідження. Водночас, слід зазначити, що в контексті державного нагородження суддів його слід розглядати в комплексі з іншими. Так, відзначаючи нагородою, орган нагородження, на якого, наприклад, в Україні покладено право відзначати державними нагородами (п. 25 ст. 10 Конституції України; ст. 5 Закону України «Про державні нагороди України»), також (донедавна) мав повноваження призначати суддів на адміністративні посади. У сукупності повноваження відзначення та призначення можуть створювати передумови для узалежнення суддів. У цьому зв'язку також доцільно нагадати: державною нагородою слід відзначати заслугу не перед певною особою, а перед державою.

Загалом розглянені чинники свідчать про передумови формування механізму можливої залежності суддів, зокрема і через інститут державних нагород. Звідси висновок про недоречність відзначення суддів державними нагородами. Як наслідок, окремі політичні програми передбачають «ліквідацію практики нагородження суддів за їх посадову діяльність», «припинення практики нагородження суддів за виконання ними службових обов'язків» (див, наприклад, Угоду про створення Коаліції демократичних сил у Верховній Раді України VI скликання [60], Програму діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не для політиків» (2008)) [58].

Ще одне проблемне питання – доцільність відзначення суддів за виконання *професійних обов'язків* із суто етичних позицій та позицій професійної етики. Як відзначав П. О. Сорокін, «для кожного з нас «заслуженими» (услужними – рос.) є акти (як свої, так і чужі), які, по-перше, не суперечать нашим «належним» шаблонам, по-друге, виходять за своїм «добродіянням» за межі «обов'язку», через це вони добровільні, і ніхто не може їх домагатися, подібно до того, як той, хто їх виконує, не усвідомлює себе «зобов'язаним» їх виконувати» [27, с.163].

Звернімося до присяги судді в Україні. Суддя «урочисто присяга[є] чесно і сумлінно виконувати обов'язки судді, здійснювати правосуддя, підкоряючись тільки закону, бути об'єктивним і справедливим» (ст. 10 Закону України «Про статус суддів в Україні» (1992)). Водночас, натомість, за невиконання або неналежне виконання службових обов'язків, перевищення повноважень тощо, до судді застосовуються дисципліна-

рні стягнення. З цього можна зробити висновок, що добросовісне виконання суддями своїх посадових обов'язків, а також тривала та бездоганна служба не можуть бути основою для нагородження, оскільки це – не особлива заслуга, а професійний обов'язок кожного судді (суддя – спеціальна категорія державних службовців) [7, с. 37].

Подібну за логікою позицію відображає і українське законодавство. Зокрема, спеціальним Законом України передбачається, що «державні нагороди України є вищою формою відзначення громадян за *видатні* заслуги...» (ст. 1). Іншими словами, судді відзначаються як громадяни за видатні заслуги в зв'язку з виконанням професійних обов'язків. Зокрема, з-поміж предметних заслуг є видатні «заслуги в охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві», за інші заслуги перед Україною.

Недоречність відзначення суддів державними нагородами не заперечує доречності відзначення суддів загалом. Так, у деяких країнах поширена практика, коли судді, подібно до інших юристів, відзначаються не державою, а громадськими професійними організаціями (юристів, суддів тощо) [36, 38, 39, 47, 49]. Крім того, практика відзначення суддів державними нагородами в окремих країнах, наприклад, у США передбачає відзначення за особливі заслуги, не пов'язані з судовою діяльністю. Наприклад, у 1991 році американський суддя Вільям Уебстер відзначений президентською медаллю «Свобода та національна безпека» за несуддівську діяльність на посадах у розвідувальних структурах США, суддя Верховного суду США Джон Пол Стівенс удостоєний бойових нагород за участь у Другій світовій війні [31, див. 42]. Подібна практика, зокрема відзначення військових суддів за участь у бойових діях, була поширена й в Радянській Україні [25].

Ще один похідний чинник державного нагородження – позитивне значення державних нагород для розвитку суддівської кар'єри. Так, відзначення державними нагородами *традиційно* зазначалося та бралось до уваги в процесі обрання чи затвердження особи на посаду судді, адміністративну суддівську посаду – як професійного «цивільного», так і, особливо, військового судді [41]. Так, в Україні з-поміж відомостей і документів, які подаються суддею в зв'язку з безстроковим призначенням відповідно до статті 128 Конституції України, статті 9 Закону України «Про статус суддів», зазначаються та беруться до уваги «державні нагороди, почесні звання» [53]. Для прикладу, й в 1917-1920 рр. дані суддів теж записувалися у «формулярних списках про службу», які, з-поміж інших містили графу: «7. Де отримав

освіту і закінчив навчальний заклад, коли і де поступив на службу, на якій посаді, чи були по службі якісь особливі діяння, відзнаки, нагороди» [33]. Підкреслимо, що йдеться про похідний чинник: коли відзначення суддів нагородами вже береться до уваги.

Висновки та перспективи дослідження.

Підсумовуючи окреслимо такі перспективи подальших досліджень: емпіричне дослідження суб'єктивної сторони відзначення державними нагородами (аналіз відношення суб'єкта до об'єктивної сторони заслуги); з'ясування доцільності обмеження відзначення державними нагородами судових працівників; вивчення питання вдосконалення нагородного законодавства, зокрема в частині позбавлення державних нагород; додаткове вивчення питання про зміст понять «видатна заслуга», «заслуга перед державою»; поглиблене вивчення, розробка ідей нагородної юстиції та нагородного права як такого, що включає не лише відзначення державними нагородами.

Підсумуємо дослідження такими висновками.

1. *Нагородне право та нагородна юстиція.* Нагородне право, як складова правової політики у сфері державних нагород, сприяє, з-поміж іншого, створенню ефективного механізму правового регулювання шляхом заохочення через відзначення державними нагородами видатних заслуг перед державою. Одним із можливих шляхів поступу нагородного права є не лише розвиток нагородного законодавства, але й нагородної юстиції, чим можливе завдання – оформлення в системі нагородного права правової політики з метою повноцінного відзначення заслуг (на противагу шкоді державі, суспільству, особі).

2. *Позитивне значення відзначення суддів.* У сучасній Україні триває процес право- і державотворення, зокрема становлення судової влади. Відзначення суддів та інших суддівських працівників державними нагородами за видатні заслуги перед державою у право- і державотворенні (державному будівництві) – правове заохочення, що стимулює індивідуальні заслуги в утвердженні цінностей «судового» державного будівництва, здійснення правосуддя.

3. *Видатна заслуга перед державою як підстава нагородження.* За загальним правилом підставою для відзначення судді державною нагородою є «видатна заслуга» (заслуги) перед державою. Оцінка заслуг як «видатних» передбачає виокремлення їх з-поміж «невидатних», ординарних заслуг, незаслуг. Цей оцінний акт здійснюють органи, що порушують та/чи вирішують питання про нагородження. Обґрунтовано вважати, що належне здійснення суддею профе-

сійних обов'язків, професіоналізм не доцільно вважати заслугою, зокрема видатною. Як виняток, такою заслугою можна вважати «багаторічну сумлінну працю», «високий професіоналізм», відзначаючи які держава віддячує судді і водночас заохочує інших суддів. Варто також розмежовувати заслуги перед окремими особами та заслуги перед державою: лише останні є законодавчою підставою для відзначення державною нагородою.

4. *Відзначення адміністративної судової діяльності.* Аналіз нагородження суддів в Україні також виявляє, що більшість відзначених професійних суддів займає адміністративні посади, звідси висновок про здійснення адміністративних судових функцій як передумови для «видатної заслуги». Водночас це порушує питання про узалежнення суддів як результат відзначення в умовах політичних протистоянь, корупції, боротьби. Неформально такий стан нагородження можна пояснити тим, що судді, які займають вищі адміністративні посади, представляють до відзначення колег, які займаються іншою адміністративною діяльністю на нижчому рівні.

5. Переважна більшість суддів, відзначених державними нагородами України, це керівники судів, що може формально свідчити про їхнє відзначення за адміністративну, управлінську діяльність як частину професійної діяльності.

6. *Узалежнення суддів і незалежність судочинства.* Відзначення суддів державними нагородами неоднозначно впливає на незалежність суддів. Якщо дотримуватися цієї позиції, то доречно обмежити чи припинити відзначення суддів державними нагородами за їхню професійну діяльність. Можлива й позиція, за якої судді відзначатимуться державними нагородами лише за вислугу років (що, підкреслимо, повинно бути врегульовано законодавчо). Цим застерігається нагородження судді за зразкове виконання службових обов'язків як видатну заслугу, але обмежуються можливості, пов'язані з відзначеннями, що приносять привілеї, надання яких впливає на незалежність судді. Цей підхід також не потребує зміни нагородного законодавства.

7. *Додаткові матеріальні та моральні блага як наслідки та мотиви нагородження.* Державною нагородою України, якою найчастіше відзначали заслуги суддів у 1995-2009 роках, є Почесне звання заслужений юрист України (456 разів або 71,3%). Це формально може свідчити про те, що держава визнає у відповідному судді юриста-професіонала найвищого гатунку, що має заслуги перед Україною. Це водночас виявляє таку практику відзначення суддів державними нагородами, коли відзначенню іншими нагородами, пере-

дує відзначення зазначеним званням. Один із наслідків нагородження – отримання суддями додаткових матеріальних благ (надбавок до посадових окладів і пенсій), що можна розглядати як істотний чинник в умовах економічної кризи та політичного протистояння із залученням суддів.

8. *Відзначення суддів недержавними нагородами та відзнаками.* Недоречність відзначення суддів державними нагородами не спростовує доцільності відзначення суддів загалом, що, за досвідом низки західних країн, може проводитися професійними правничими та іншими організаціями.

Список літератури

I. Література

1. *Бабкін В. Д., Радов Г. О.* Бентам Ієремія // Юридична енциклопедія / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України / Ю. С. Шемшученко (ред.). — К., 1998. — Т. 1. — С. 221–222.

2. *Белікова О.Ф.* Проблема методів заохочення і покарання в сучасній педагогіці // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2005. — № 24. — С. 16-19 [Електронний ресурс: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2005/05byormp.zip>]. («Хвалити треба, в основному, за прикладені зусилля, а не за те, що дано дитині від природи: здатності або зовнішні дані. Незаслужена похвала викликає заздрість товаришів і підбурює їх проти вихователя».)

3. *Бігун В. С.* Сорокін Пітірім Олександрович // Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студ. вузів / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / Ю. С. Шемшученко (ред.), В. П. Горбатенко (упоряд.), В. Д. Бабкін (ред.), А. Г. Саприкін (упоряд.). — К.: Генеза, 1997. — С. 616–617.

4. *Бігунова Н. О.* Рівнева структура мовленевих актів похвали і схвалення // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. — 2007. — № 32. — С. 117-119. [Електронний ресурс: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2007/07bnoaps.zip>]

5. *Бузало В. Й.* Державні нагороди України // Юридична енциклопедія / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України / Ю. С. Шемшученко (ред.). — К., 1999. — Т. 2. — С. 157.

6. *Венедіктов С. В.* Матеріальне та моральне стимулювання ефективної професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ України: теоретичний аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2005. — 19 с.

7. *Григорьев В. А.* Наградное (поощрительное) право как средство предупреждения коррупции среди государственных служащих // Конституционное и муниципальное право. — 2003. — № 3. — С. 35–37.

8. *Дей М. О.* Правове регулювання засобів стимулювання праці в умовах ринкової економіки: теоретичні аспекти: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Національний ун-т внутрішніх справ. — Х., 2005.

9. *Демин А.Л.* Наградная система государства как компонент политической культуры Социально-философский анализ: Дис. канд. юрид. наук. — М., 2003.

10. *Гущина Н.А.* Поощрение в праве: теоретико-правовое исследование: Автореф. дисс. канд. юрид. наук. — СПб., 2004. — С. 7.

11. *Гущина Н.А.* Поощрительные нормы российского права: теория и законодательная практика. — СПб., 2003. — С. 51–52.

12. *Заїка В. В.* Відмінність державних нагород від інших видів нагородження // Держава і право. Юридичні і політ. науки: зб. наук. праць. — 2008. — Вип. 40. — С. 160–168.

13. *Замовники — недоторканні?* // Дзеркало тижня. — 2009. — № 35 (763). — 19-25 вересня (У 2009 році зафіксовано два випадки, коли піднімалися теми незаслуженого відзначення суддів державними нагородами України. У першому випадку, одна з громадських організацій, аналізуючи перебіг розслідування та завершення так званої «справи Гонгадзе», закликала Президента та уряд України, з-поміж іншого, «відкликати державну нагороду судді Приндюк», яка, як указувалося, «у 2004 р. закрила кримінальну справу проти Пукача». Див. вище: *Замовники — недоторканні?* // Дзеркало тижня. — 2009. — № 35 (763). — 19-25 вересня; див. також: Попри арешт Пукача замовники залишаються недоторканими — четвертий звіт по Справі Гонгадзе (www.khpg.org/index.php?id=1253095600) з посиланням на джерело: www.imi.org.ua). У другому випадку народні депутати України ініціювали скасування присвоєння почесного звання «Заслужений юрист України» судді І. Зваричу. Як зазначалося в пояснювальних записках до проекту Постанови Верховної Ради України, «18 грудня 2008 року відповідно до частини третьої статті 126 Конституції України Верховна Рада України надала згоду на затримання та арешт (взяття під варту), а також згідно з пунктом 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України звільнила з посади суддю Львівського апеляційного адміністративного суду Зварича Ігоря Степановича у зв'язку з порушенням присяги судді». «... Відпо-

відно до положень Указу Президента України «Про почесні звання України» від 12.08.2007 № 476 почесне звання «Заслужений юрист України» – присвоюються виключно юристам, які працюють у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, прокуратури, юстиції, державної безпеки, внутрішніх справ, адвокатури, на підприємствах, в установах, організаціях, за значний внесок у розбудову правової держави». Водночас «... наявність у Зварича І.С. почесного звання «Заслужений юрист України» є недопустимим для такої відзнаки», «заплямовує таку високу відзнаку». «Виходячи з вищевикладеного», пропонувалося спочатку звернутися до Президента України з пропозицією скасувати присвоєння йому зазначеного почесного, а згодом – зробити те саме, «у випадку засудження Зварича Ігоря Степановича» відповідно до ст. 16 Закону України «Про державні нагороди України».

14. *Ильченко А.* Продажная слава страны: \$ 250 тысяч за звезду Героя // *Сегодня*. — 2009. — № 194. — 8 сент. — С. 3. (8 вересня 2009 року в газеті «Сегодня» опубліковано статтю, в якій народний депутат України А. Сенченко стверджував, що присудження орденів і медалей в Україні продається і купується. Колишній глава Секретаріату Президента України В. Балого публічно закликав Президента України відреагувати на цю інформацію. Президент звернувся до Генеральної прокуратури України з вимогою перевірити зазначену інформацію. На початку жовтня 2009 року прес-секретар Президента відзначила, що в листі, направленому Президенту з ГПУ вказувалося, що інформація, передана народним депутатом А. Сенченко журналісту, «є його особистою думкою, і він не мав наміру звертатися з цього приводу до правоохоронних органів із заявою про порушення кримінальної справи», відповідно нема підстав для прокурорського реагування. У газетній статті також зазначалося: «Інша людина, також на умовах анонімності, призналася, що їй затримували звання заслуженого юриста України: «На чіємусь дні народженні підійшов співробітник і прошептав: «Ти що, найрозумніший за всіх? Передай в Київ 10 «штук», і документам дадуть ходу». Я передав гроші, і до Дня юриста став заслуженим». У статті зазначалося, що звання «Заслужений юрист України» «неофіційно коштує» 10-20 тисяч доларів.)

15. *Кожушко С.І.* Становлення, сучасний стан та перспективи розвитку законодавства про дисципліну праці в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2007. — 20 с.

16. *Козаков В.М.* Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні // Презентація монографії (www.academy.gov.ua/doc/point/Kozakov.ppt).

17. *Козюбра М.* Юридична наука без виходу на практику є безперспективною // *Юридична газета*. — 2007. — № 49 (132) (6.12). — С. 10-11 (М. В. Козюбра в інтерв'ю В'ячеславу Бігуну: «Так, у мене є певні [державні] нагороди. Це деякою мірою є лише фактором визнання того, що мною уже зроблено. Перший свій орден «За заслуги» першого ступеня я отримав за розробку проектів Конституції України. Важка праця була, складна. Тоді були відзначені всі, хто працював над цими проектами. Я вважаю, що це було правильно. Другий орден «За заслуги» другого ступеня я отримав у Конституційному Суді України. Я був суддею-доповідачем по найпершій справі, яку розглядав новостворений КСУ. Ця справа стосувалася питання поєднання депутатського мандату з іншими видами діяльності. Певною мірою я тоді допомагав суддям КСУ, які прийшли з судів загальної юрисдикції і ще не мали досвіду. Більшість ідей, які були закладені у рішення по даній справі, це справді мої ідеї. Те рішення КСУ вийшло компромісним, але працюючи у КСУ, я завжди виходив із того, що КСУ повинен приймати рішення з урахуванням його можливих наслідків»).

18. *Коритько Д. Г.* Нагородне право: стан дослідження проблематики // *Держава і право*. — Випуск 44. — К., 2009. — С. 82–88

19. *Малько А. В.* Проблемы наградной политики в России // *Правоведение*. — 1997. — № 4. — С. 153–155.

20. *Малько А.В.* Стимулы и ограничения в праве. 2 изд., перераб. и доп. — М., 2004. — С. 71–84.

21. *Мельник О. М.* Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2004. — 20 с.

22. *Миненкова Я.* От первого лица. В правовом государстве нет вышестоящих и нижестоящих (Интерв'ю з д. ю. н М. А. Красновим) // *Воронежское обозрение*. — 2003. — № 156 — Е-версія: www.crj.ru/section/31/3/?article=1146.

23. *Орехов В. Ю.* Санкції в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2008. — 20 с.

24. *Плешко К.* Президент подарував суддям надію на швидку і правдиву судову реформу з

нагоди свята // Закон і Бізнес. — 2005. — 17.12. — № 51; Див. також: офіційне інтернет-представництво Президента України Віктора Ющенка www.president.gov.ua/news/1964.html («Я переконаний, ви є взірцем для мільйонів людей», — сказав глава держави В. Ющенко з нагоди Дня працівників суду в 2005 році, відзначаючи суддів державними нагородами України).

25. Працівники Військової палати Верховного Суду України, 24-ох військових місцевих суддів гарнізонів, 3-ох апеляційних суддів регіонів і апеляційного суду Військово-Морських Сил забезпечують дотримання правопорядку в Збройних Силах України» / Прес-реліз Міністерства оборони України від 13.12.2001 // Сайт Міністерства оборони України: www.mil.gov.ua/index.php?id=73&lang=ua&part=news&sub=read.

(«Велику роль вони відігравали в роки Великої Вітчизняної війни. Судді проводили судові процеси в бойових умовах і були випадки, коли після суду засуджений і суддя зі зброєю в руках йшли в наступ на ворога. Достатньо зазначити, що в боях з фашистськими загарбниками військові судді М.Б.Фрадков, О.І.Філіпов, І.М.Зінченко отримали високе звання «Герой Радянського Союзу»).

26. *Синявська О. Ю.* Засоби забезпечення службової дисципліни в органах внутрішніх справ України (організаційно-правові питання): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2001. — 20 с.

27. *Сорокин П.А.* Преступление и кара, подвиг и награда: социологический этюд об основных формах общественного поведения и морали. — М., 2006.

28. *Сорокин П. А.* Преступление и подвиг // Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов: Пер. с англ. — М., 1992.

29. *Стрельченко О. Г.* Заохочення як метод управління у сфері охорони здоров'я: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. — К., 2008. — 17 с.

30. *Табачник Д. В., Безгін І. Д., Бузало В. Й., Дмитрієнко М. Ф., Курас І. Ф.* Нагороди України. Історія, факти, документи: У 3 т. / НАН України; Центральний держ. архів вищих органів влади і управління України / Д. В. Табачник (ред.) — К. : Українознавство, 1996. — Т. 1 : Передмова. Першопочатки нагородної справи в Україні. Перші нагороди України. За межами Батьківщини. — К. : Українознавство, 1996 — 247 с.; Т. 2 : Орден Трудового Червоного Прапора Української СРР, 1921-1933 рр. Виникнення і становлення

нагородної системи радянської доби. Нездійснені проекти. — К. : Українознавство, 1996 — 323 с.; Т. 3 : Нагороди незалежної України. Нагороди Президента України. Статистичні відомості. Рєстри нагороджених. Бібліографія з фалеристики. — К. : Українознавство, 1996 — 376 с.

31. Три судьи, участвовавших в деле «ЮКОСа», будут награждены орденами и медалями [ОТ РЕДАКЦИИ: За пользу, дружбу и добросовестность] // Газета «Ведомости». — 2005. — 19.09. — Е-версія: www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2005/09/19/97226.

32. *Фурсов Д. А., Харламова И. В.* Теория правосудия в кратком трехтомном изложении по гражданским делам. Том первый: Теория и практика организации правосудия. — М.: Статут, 2009. — 524 с.

33. *Чернушенко А.В., Журавель О. А., Самолюк Ю. М.* Апеляційний суд міста Києва // Веб-портал Апеляційного суду м. Києва (www.apcourtkiev.gov.ua), розділ «Історія Апеляційного суду міста Києва»: в СРСР судді відзначалися державними нагородами, зокрема за заслуги перед Батьківщиною у Великій вітчизняній війні. 3-поміж «суддів Київського міського суду, які були обрані у 1981 році, 4 судді (13,8 %) мали державні нагороди – ордени і медалі; 2 судді (6,8 %) були учасниками Великої Вітчизняної війни (за нинішньою термінологією – учасниками бойових дій)», у 1981-1982 роках «п'ять суддів мали нагороди (ордена і медалі) СРСР, два судді були учасниками Великої Вітчизняної Війни».

34. *Шемшученко Ю. С.* Правова політика // Юридична енциклопедія / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України / Ю. С. Шемшученко (ред.). — К., 2003. — Т. 5. — С. 38.

35. Див., наприклад: Відзнаки Президента України: Ордені, медалі, нагородна зброя / М. П. Білоблочкий (авт.-упоряд.). — К. : Мистецтво, 1999. — 168 с.; *Кузнецов А. А.* Награды: Энциклопедический путеводитель по истории российских наград / Н. Чепурнов (художн.). — М. : Современник, 1999. — 480 с.; *Чмир М. В.* Військові нагороди в Західноукраїнській Народній Республіці (1918-1919 рр.) // Укр. іст. журн. — 1999. — № 5. — С. 50-56; Державні нагороди Президента України: На допомогу вчителю історії та правознавства. — К., 2001. — 34 с.; *Бузало В. Й.* Орден «За заслуги» (до 10-річчя першої нагороди незалежної України) // Український історичний журнал. — 2002. — № 6. — С. 78-91; *Чепурнов Н. И.* Наградные медали государства российского. — М. : Терра-Книжный клуб, 2002. — 768 с.; Лауреати нагород. 1991-2002: Інформ.-біогр. довід. / А. Серебряков (гол.ред.), Ю. Романенко (ред.

- уклад.). — Х. : Східно-Український біографічний ін-т, 2002. — 320 с.; Державних нагород удостоєні / Національна іміджева програма «Лідери XXI століття» / Ю. Романенко (авт.-уклад., ред.). — Х. : Східно-Український біографічний інститут, 2003. — 352 с.; Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини: У 2 кн. Кн. 1 / Д. В. Табачник, В. Й. Бузало, В. М. Воронін, М. Дмитрієнко, В. Куценко; Ред.: Б.С. Патон; НАН України. — Кн. 1 — К.: Либідь, 2004. — 480 с.; Законодавство про нагороди України / М.І. Малишко (упоряд.). — К. : ВЦ ДУІКТ, 2004. — 19 с.; *Шушков С. С.* Награды СССР: Справочник: В 2 т. — 2. изд., испр., доп. и перераб. — Д. : Арт-Пресс, 2005; *Скржинська М. В.* Найдавніші державні нагороди на землях України // Укр. іст. журн. — 2006. — № 4. — С. 130-139; Державні нагороди України. Кавалери та лауреати: Довідково-енциклопед. вид. / В. В. Болгов (уклад.), І.В. Болгов (уклад.). — К., 2006. — 736 с.; *Заїка В. В.* Відомчі нагороди в системі правових заохочень // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. — 2007. — Вип. 38. — С. 349-353; *Кузнецов А. А.* Награды Российской империи. — М. : ОЛМА Медиа Групп, 2007. — 208 с.; Награды Республики Беларусь / И. К. Исаева (сост.). — Минск : Беларусь, 2007. — 120 с.; *Смыслов О. С.* История советских наград. 1918-1991. — М. : Вече, 2007. — 396 с.; *Изотова М. А., Царева Т. Б.* Все награды России и СССР. Ордена, медали и нагрудные знаки: полная энциклопедия орденов и медалей России. — Ростов н/Д : Владис, 2008. — 425 с.
36. *Bartean B.* Thirty Years of the Journey of Indiana's Women Judges 1964-1994 // *Indiana Law Review*. — 1997. — № 30. — P. 43-98.
37. *Bentham Jeremy.* The Rationale of Reward // *Bentham Jeremy.* The Works of Jeremy Bentham, published under the Superintendence of his Executor, John Bowring. — Edinburgh: William Tait, 1843 (11 vols). — Vol. 2 [1843] (доступна в електронній бібліотеці за лінком <http://oll.libertyfund.org>).
38. Herbert Harley Awards Recognize Leaders in Judicial Reform // *Judicature*. — 1992. — October/November. — № 76. — P. 161.
39. The Honorable Giles Sutherland Rich Circuit Judge, United States Court of Appeals for the Federal Circuit // *Federal Circuit Bar Journal*. — 1999. — № 9. — P. 1-3.
40. *Loubat J. F.* The Medallic History of the United States of America, 1776-1876. 2 vols. — New York: Printed by Author, 1878.
41. *Menk, Lieutenant Colonel.* Nomination of Army National Guard Judge Advocates for Certification as Military Judges // *Army Lawyer*. — 1994. — November. — P. 59 («З-поміж інформації, яку повинні подати кандидати на посаду військового судді: (3) Нагороди та відзнаки: перелік усіх нагород та відзнак, включно з копіями усіх важливих листів подяк»).
42. *Obasogie Osagie K.* Anything but a Hypocrite: Interactional Musings on Race, Colorblindness, and the Redemption of Strom Thurmond // *Yale Journal of Law and Feminism*. — 2006. — № 18. — P. 451-493 (Після заняття юридичною практикою та обрання суддею, Турмонд подав у відставку з посади судді в 1941 році, щоби взяти участь у військових діях і був відзначений 18 орденами та медалями (P. 456).)
43. *Okeke C. N.* The Exeat of a Remarkable Man from the Academia: Distinguished Professor Dr. Sompong Sucharitkul: Statesman, Diplomat and Notable Scholar // *Annual Survey of International and Comparative Law*. — 2007. — Spring. — P. 1-12.
44. *Osiatynski W.* Revolutions in Eastern Europe. Review Essay of «The Magic Lantern: The Revolution of '89 Witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin, and Prague». Timothy Garton Ash. Random House, 1990. PP. 156. «Lighting the Night: Revolution in Eastern Europe». William Echikson. William Morrow and Co., Inc., 1990. PP VIII, 295 // *University of Chicago Law Review*. — 1991. — № 58. — P. 823-858. (Державні нагороди та відзнаки в радянські часи – частина механізму державного контролю над номенклатурою, бюрократією та громадськістю. Дослідник В. Осятинські, описуючи суспільно-політичні зміни кінця 1980-их – початку 1990-их років у країнах так званого «радянського табору», зазначає: «Модель була напоготові. Це – радянська, пост-сталінська правова та конституційна система. Цікаво те, що тоді більшість країн Східної Європи запровадили конституційні зміни, подібні до радянських. Це пояснювалося не тим, що керівництво цих країн побоювалося брежньовського режиму більше за побоювання Сталіна їхніми попередниками. Вони адаптували систему, котра найкраще слугувала інтересам місцевої номенклатури. По суті, ця система створювала майже необмежені привілеї бюрократії ..., що поєднувалися з широким спектром механізмів контролю над суспільством. Бюрократія контролювала асоціації та професійні організації; номенклатура ставила своїх людей на провідні позиції в асоціаціях; спецслужби проникали в структури громадських організацій, які також знаходилися під жорстким фінансовим контролем. Нарешті, бюрократія вибірково використовувала широкі можливості заохочення для підпорядкування суспільства: видання паспортів

і доступ до іноземної валюти; спеціальні купони, що дозволяли купівлю автомобіля, будинку, дефіцитних товарів – часто за половину офіційної ціни; відпустки в вишуканих місцях відпочинку; та *нагороди та відзнаки*. Наведене – це лише кілька можливих способів, які забезпечували прихильність системі та співпрацю з нею. Роль цих контролюючих механізмів зростала мірою того, як поглиблювалася економічна криза, збільшувався дефіцит продуктів споживання» (Р. 849 – виділення В. Б.).

45. Rules Advocate. Annotated Model Rules of Professional Conduct, Sixth Edition. — American Bar Association, 2007.

46. Simeone J. J. Judge Theodore McMillian — Symbol of America // Saint Louis University Law Journal. — 1999. — Fall. — № 43. — P. 1301–1307.

47. Smith B. T. His Professional Duty: a Profile of Judge Wayne E. Alley // Federal Lawyer. — 1996. — March/April. — P. 38–42.

48. Torreon B. S. A Guide to Major Congressional and Presidential Awards / CRS Report for Congress. Updated March 31, 2004 (Е-версія: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rs20884.pdf>)

49. Truhlar D. Profiles of Success: Patti F. O'Rourke // Colorado Lawyer. — 2000. — February. — Issue 29. — P. 27–29.

50. Warren, Colonel (Retired) Marc L. The First Annual Solf-Warren Lecture in International and Operational Law // Military Law Review. — 2008. — № 196. — P. 129–154.

II. Нормативно-правові акти, правові документи

51. Закон України «Про державні нагороди України» [зі змінами і доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 21 (від 26.05.2000). — Стаття 162.

52. Закон України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» [зі змінами і доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 35. — Стаття 289.

53. Закон України № 2862-ХІІ від 15 грудня 1992 року «Про статус суддів» [зі змінами і доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 8 (23.02) (Стаття 56. Судді є «посадовими особами судової влади»).

54. Кодекс законів про працю України, ухвалений Верховною Радою УРСР Закон УРСР № 322-VIII від 10 грудня 1971 року [зі змінами і доповненнями] // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — (17.12). — Додаток до № 50.

55. Співвідношення кількості нагороджених суддів до загальної кількості суддів – аспект, який виявилось складно дослідити достеменно; звідси й цифра 5-10% відзначених суддів. Склад-

ність полягає у тому, що дослідникам не вдалося виявити точних даних кількості суддів за різні роки. Тому довелося користуватися опосередкованими даними. Див. напр.: Постанова Верховного Суду, Ради суддів України, ДСА України № 2 від 18 лютого 2005 року «Про стан здійснення судочинства у 2004 р. і завдання на 2005 р.» // Закон і Бізнес. — 2005. — № 10 (05.03) («Залишається складним становище з формуванням суддівського корпусу. Станом на 1 січня 2005 р. в судах загальної юрисдикції вакантні 1208 (15,9%) суддівських посад»). Таким чином, суддівський корпус України станом на 1 січня 2005 року — 7 597 суддівські посади, з яких 6 385 були заповнені (84,1%).

56. Постанова Кабінету Міністрів України № 516 від 30 червня 2005 року «Про оплату праці голів, перших заступників голів та заступників голів вищих спеціалізованих судів» [зі змінами і доповненнями] // Офіційний вісник України. — 2005. — № 27 (22.07). — С. 40. — Стаття 1551 (ч. 3 п. 1: «надбавка за почесне звання «Заслужений юрист України» у розмірі 15 відсотків посадового окладу»).

57. Постанова Кабінету Міністрів України № 865 від 3 червня 2005 року «Про оплату праці та щомісячне грошове утримання суддів» // Офіційний вісник України. — 2005. — № 36 (23.09). — С. 39. — Стаття 2195.

58. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 14 від 16 січня 2008 року // Текст розміщено на сайті Кабінету Міністрів України.

59. Указ Президента України № 766/95 від 23 серпня 1995 року «Про заснування відзнаки Президента України «Орден князя Ярослава Мудрого», Статут відзнаки Президента України // Без друку. Текст міститься в базі «Законодавство України» офіційного сайту Верховної Ради України (е-адреса: <http://zakon1.rada.gov.ua>).

60. Угода про створення Коаліції демократичних сил у Верховній Раді України VI скликання // Голос України. — 2007. — № 223. — 01.12.

61. Указ Президента України №1318/2000 від 8 грудня 2000 року «Про День працівників суду» // Голос України. — 2000. — № 233. — 15.12. (День працівників суду встановлено Указом Президента України 8 грудня 2000 року «Про День працівників суду» як професійне свято, яке відзначають щорічно 15 грудня («ураховуючи роль судів у забезпеченні захисту прав і свобод людини і громадянина, в утвердженні принципу вер-

ховенства права та розвитку і зміцненні України як демократичної, правової держави»).

62. Указ Президента України № 1022/97 від 16 вересня 1997 року «Про день юриста» // Урядовий кур'єр. — 1997. — 18 вересня.

63. Указ Президента України № 583/2000 від 11 квітня 2000 року «Про Комісію державних нагород та геральдики» [зі змінами і доповненнями] // Офіційний вісник України. — 2000. — №19 (26.05). — С. 22. — Стаття 776.

64. Указ Президента України від № 361/2006 від 10 травня 2006 року «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейсь-

ких стандартів» [зі змінами і доповненнями] // Офіційний вісник України. — 2006. — № 19 (24.05). — С. 23. — Стаття 1376.

65. Указ Президента України № 138/2003 від 19 лютого 2003 року «Про Порядок представлення до нагородження та вручення державних нагород України» [зі змінами і доповненнями] // Офіційний вісник України. — 2003. — № 8 (07.03). — С. 7. — Стаття 302.

66. Указ Президента України № 476/200 від 29 червня 2001 року «Про почесні звання України» // Офіційний вісник України. — 2001. — № 27 (20.07). — С. 10. — Стаття 1201.

В. С. Бігун, Д. Г. Коритько

ФИЛОСОФИЯ НАГРАДНОГО ПРАВА КАК СФЕРЫ ПРАВОВОЙ ПОЛИТИКИ И НАГРАДНОЙ ЮСТИЦИИ (НА ПРИМЕРЕ НАГРАЖДЕНИЯ СУДЕЙ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ НАГРАДАМИ УКРАИНЫ)

Освещаются результаты прикладного философско-правового исследования – осмысления ценностей, которые поощряет государство, отмечая судей государственными наградами Украины. Также осмысливается награждение государством заслуг судей за профессиональную и непрофессиональную деятельность. Задание статьи выяснить аксиологию государственного награждения судей как особенной категории граждан и «должностных лиц судебной власти». Объект авторского исследования – заслуги как отображение ценностей, отмеченных наградами, предмет – отмечание судей государственными наградами Украины. В более широком понимании объект исследования – наградное право как часть наградной политики (политики в сфере государственных наград и не только), которая является частью правовой политики. Эмпирическая база исследования – статистическая выборка отмечания судей (другие работники суда к вниманию не брались) государственными наградами Украины за их профессиональную деятельность, осуществленная авторами на основе наградных нормативно-правовых актов (Указов Президента Украины), которые содержатся в базе «Законодательство Украины» официального сайта Верховной Рады Украины (е-адрес: <http://zakon1.rada.gov.ua>). Период выборки – с 23 августа 1995 года до 29 октября 2009 года (начало выборки – 1995 год, когда судьи в первый раз отмечены государственными наградами Украины). Методом исследования является аксиологический подход – ценностный анализ значимости заслуги, которая отмечается наградой. Исследование – часть более широких за объектами исследований авторов: философии правосудия и общетеоретических принципов государственного награждения в Украине.

V. S. Bihun, D. H. Korytko

PHILOSOPHY OF AWARDING LAW AS A SPHERE OF LEGAL POLICY AND AWARDING JUSTICE (CASE STUDY ON RECOGNIZING JUDGES WITH STATE AWARDS OF UKRAINE)

The article outlines outcomes of an applied research in legal philosophy of the values encouraged by a state by awarding judges state awards of Ukraine. Recognizing the merits of judges is comprehended as meriting judges professional and non-professional activities. The authors aim at discovering the axiology of state awarding of judges as a special category of citizens and «public servants of judiciary». Authors consider merits as reflections of values marked by state awards of Ukraine. More widely considered the researched object is the award policy as a part of state awards law which is a part of state legal policy. The empiric base of the research is a statistical selection of acts awarding judges (other judicial personnel not considered) for

their professional activity as awarded in special Decrees of the President of Ukraine (as contained in the base «Legislation of Ukraine» of the official site of the Parliament – Verkhovna Rada of Ukraine (<http://zakon1.rada.gov.ua>). The selection period: Augusts, 23, 1995, to October, 29, 2009 (judges were awarded for the first time in 1995). The method of the research is the axiological approach as an a value-based analysis of the meaningfulness of the merit which is marked by an award. The research is a part of more broader authors' research dedicated to the philosophy of justice and general theoretic principles of the state awards in Ukraine.